

**ТАШАББУСҲОИ ОЯНДАСОЗИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ –
МУАРРИФГАРИ СУЛҲИ ТОҶИКОН
ДАР АРСАИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ
РАҲМОНЗОДА А.Ш.**

**Институти омӯзиши масъалаҳои давлатҳои Осиё ва Аврупои
АМИТ**

Боиси ифтихор ва сарбаландӣ аст, ки мо тоҷикон аз қадим дорои фарҳанги ғанӣ ва соҳиби тамаддуни қадима ҳастем. Дар тӯли ин қарнҳои таърих миллати тоҷик тавонист, ки худро аз тамоми бархурдҳои марговари беруна ва дохилӣ муҳофизат намояд. Аз даврони ҳукмронии империяи Ҳахоманиш сар карда то ба имрӯз тоҷикон бо маҳорати баланди тарзи дурусти идоракунии ҳокимият пешсаф ва пешгом буданд. Агар чанде дар саҳифаҳои таърихӣ ба мо маълум аст, ки баъзан давлатҳое, ки сарварони онҳо аз нажоди дигар буданд онҳо ба ном ҳамчун малик, амир, хон, мир, бек ва ғайра мешинохтанд вале дар идораи давлатдории онҳо тоҷикон саҳми арзандае доштанд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар масири истиқлоли сиёсӣ дар партави сиёсати хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва ташаббусҳои ҷаҳонии ин шахсияти барӯманд тавонист ҷойгоҳи шоиста ва таърихиеро дар ҷаҳони муосир ва арсаи байналмилалӣ барои худ касб намояд, илова бар ин, ҳеҷ гуна тасмимгирии дастаҷамъиро дар минтақа бе ҳузури фаъоли Ҷумҳурии Тоҷикистон наметавон тасаввур кард. Имрӯз аз рисолати волои истиқлолият миллатеро бо номи тоҷик

ва кишвареро бо номи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷомеаи байналмилалӣ эътироф намудааст.

Боиси зикр аст, ки дар ҳама даври замон кишварҳои алоҳида ҷиҳати ҳифзи манофеи миллии худ дар арсаи байналмилалӣ, расидан ба ҳадафҳои умумибашарӣ ва ҳалли мушкилоти ҷаҳонӣ ба як навъ ҳамгироиву иттиҳоди боэътимоду боварибахш ниёз доранд. Аз ин лиҳоз, ба роҳ мондани чунин навъи иттиҳоди боэътимод дар шакли созмонҳои байналмилалӣ, ки яке аз ниҳодҳои пуриқтидори дастгирии сулҳ ва амнияти байналмилалӣ мебошанд, омили асосии расидан ба марому мақсадҳои ягона дар арсаи байналмилалӣ мебошад.

Вақте аз назари коршиносӣ ва диди воқеъбинона баҳо диҳем, ки чи гуна Ҷумҳурии Тоҷикистон – як кишвари ошӯбзадаву дар ҳоли ҷанг қарордошта ба оромтарину босуботтарин кишвари минтақа ва яке аз кишварҳои осоиштаву бонизом дар ҷаҳон табдил ёфт, мусаллам хоҳад гашт, ки бешубҳа, ин ҳама дастоварду комёбиҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон натиҷаи барномарезии дақиқ, талошҳои пайгирона ва хидматҳои софдилонаи фарзанди фарзонаи миллати шарафманди тоҷик, қаҳрамони миллат Пешвои миллат – Эмомалӣ Раҳмон аст.

“Таҷрибаи инсоният собит месозад, ки шахсияти сарвари давлат дар ташаккули самтҳои сиёсати хориҷӣ ва дохилӣ, пояҳои иқтисоди ҳар як давлати муосир нақши калидӣ дорад. Ба ҳамин хотир дар сарнавишти халқи тоҷик, дар бунёди давлати муосири тоҷикон Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон нақши муҳим ва таърихӣ бозиданд. Ҷӣ тавре, ки таҷрибаи идоракунии давлатӣ дар Тоҷикистон нишон медиҳад, маҳз шахсияти Сарвари давлат роҳи таърихии рушди Тоҷикистонро муайян кардааст” [13,76].

Нигоҳе аз даричаи имрӯз ба рӯзҳои аввали таъсиси давлатдории тоҷикон пас аз истиқлол ва ташаккули заминаҳои сиёсати хориҷӣ нишон медиҳад, ки роҳандозии сиёсати хориҷии ҷумҳурӣ низ дар он шабу рӯз чун ҷузъи раванди умумии ҳаводиси кишварҳои пасопӯравӣ сурат мегирифт.

Таҷрибаи таърихи сиёсӣ ва ҳуқуқии ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки доштани Пешвои миллӣ, эътирофи бунёдгузори давлат барои рушди худшиносӣ ва роҳи ҳамвори тараққиёти давлатдорӣ вобаста ба шароити дохилию байналмилалӣ шарт ва зарур аст. Маҳз барои миллати азиятзада, ранҷкашида ва борҳо аз давлатдорӣ маҳрумгардидаи тоҷик дар шароити ҷаҳони ноороми имрӯз доштани Пешвои сиёсӣ, эътирофи “Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат” ҳамчун рамзи муттаҳидии халқ атрофи ғоя ва андешаҳои ӯ аҳамияти бештари таърихӣ, замонавӣ ва ояндабиниро касб мекунад [12, 13].

Бо шарофати хиради стратегӣ, иродаи қавӣ ва малакаи беназири сиёсии худ, Пешвои миллат дар як муддати нисбатан кӯтоҳ асосҳои давлатдории миллиро эҳё намуда, шиддати ҷанги бародаркуши шаҳрвандиро дарҳам шикастанд ва ба раванди барқарор намудани ваҳдати миллӣ ва сулҳу субот дар кишвар оғоз бахшиданд. Дар ин замина Пешвои миллат истифодаи самараноки имкониятҳои байналмилалиро ҷиҳати фуруӣ нишондани алангаи ҷанги шаҳрвандӣ ва таъмини сулҳу субот дар кишвар ба ҳайси вазифаи аввалиндараҷаи сиёсати хориҷӣ қарор доданд.

Пешвои миллат иброз доштанд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон нишонаи равшан ва мусбии робитаи байни “амният” ва “рушд” ба ҳисоб меравад. Бо кӯмак ва мусоидати Созмони Милали Муттаҳид мо аввалин шуда,

барои расидан ба Ҳадафҳои Рушди ҳазорсола эҳтиёҷи кишварамонро ҳамаҷониба арзёбӣ намудем [9, 112].

Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шарофати сиёсати хирадмандонаи Пешвои миллат тавонистанд дар даврони истиқлолият на танҳо равобити судманд бо ҷаҳони хориҷ барқарор созанд, балки бо пайдо намудани равиши хоси дипломатияи худ, ки бар ҳифзи манофеи миллий ва эҳтироми арзишҳои умумибашарӣ асос ёфтааст, ҳамчун як кишвари фаъол ва таъсиргузор дар ҳалли масоили ҷаҳонӣ шинохта шавад.

Таърихи ҷаҳон собит месозад, ки дипломатия нахуст дар заминаи созишномаҳои байнидавлатӣ рӯи кор омадааст, ки аз ҷониби ҳокимон ва шоҳони бонуфузи давлатҳо расмияти ҳуқуқӣ пайдо намудааст. Пайдоиши он, пеш аз ҳама, ба зарурати таъмини амният, иттиҳоди инсонҳо ва ҳамгироии давлатҳо иртибот дорад. Зеро баъди ғочаҳои хунини байнидавлатӣ шоҳони давлатҳои қадим барои наҷоти давлат ва халқи худ рӯй ба ҷониби гуфтушунид меоварданд, ки дар таърихи инсоният бо номи дипломатия маъруф аст.

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар ҷаҳон чун кишвари ташаббускор дар ҳалли масоили ҷаҳонӣ ва таъсиргузор дар танзими равандҳои сиёсии минтақа мешиносанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи ҷаҳон қадамҳои устувор гузошта, бо пешбурди сиёсати мантиқӣ ва пешниҳодҳои созандааш мавқеи худро истехком бахшид ва дар оянда низ бо қадамҳои устувортар дар паҳнои олам нақшофарӣ хоҳад кард.

1. Пешниҳоди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Иҷлосияи 54-уми Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид (Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид, 1 октябри соли 1999) – эълон намудани соли 2003 – Соли оби тоза. Дар асоси ин ташаббус 20 сентябри соли 2000

дар Иҷдосияи 55-уми Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид соли 2003 ҳамчун соли байналмилалии оби тоза эълон карда шуд. 29 август – 1 сентябри соли 2003 дар шаҳри Душанбе Форуми байналмилалӣ оид ба оби тоза баргузор гардид.

2. Пешниҳоди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба эълон намудани солҳои 2005-2015-ро ҳамчун Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои ҳаёт”. 23 декабри соли 2003 Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид дар асоси Эълومияи Душанбе Қатъномаи дахлдорро қабул карда, солҳои 2005-2015 – ро ҳамчун Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои ҳаёт” эълон кард.

3. Ташаббуси эълон намудани соли 2013 ҳамчун соли байналмилалии ҳамкорӣ дар соҳаи об. Соли 2013 ҷомеаи байналмилалӣ, бино бар қатъномаи Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид №67/204, ки муаллифаш Ҷумҳурии Тоҷикистон аст, Соли байналмилалии ҳамкорӣ дар соҳаи обро қайд намуд. Маросими оғози Соли байналмилалии ҳамкорӣ дар соҳаи об дар қароргоҳи ЮНЕСКО дар Париж 11 феввали соли 2013 баргузор гардид, ки дар он Вазири корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок ва суханронӣ намуд.

4. Пешниҳоди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба эълон намудани солҳои 2018-2028-ро ҳамчун Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор”. 21 декабри соли 2016 Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид Қатъномаи дахлдорро қабул карда, солҳои 2018-2028 –ро ҳамчун Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор” эълон кард. Қобили зикр аст, ки ташаббуси мазкур бори аввал аз ҷониби Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат,

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 12 апрели соли 2015 зимни Форуми ҷаҳонии об дар шаҳри Тегуи Ҷумҳурии Корея ироа гардида буд.

Ин ташаббус аз тарафи Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид бо қабули қатъномае (A/RES/71/222) қабул карда шудааст. Мутобиқи қатъномаи мазкур давраи солҳои 2018-2028 ҳамчун Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор” эълон шуда, он аз 22-юми марти соли 2018 оғоз ёфт ва 22 марти соли 2028 ба анҷом мерасад.

Яъне, ҳадафи ташаббусҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин раванд таъкиди зарурати ҳалли масъалаҳои вобаста ба об ҳамчун ҳастии ҳаёт ва рушди устувори инсоният аст. Дигар ин ки, яке аз ҳадафҳои бунёдии расидан ба мақсадҳои пешгузоштаи давлат оид ба беҳдошти вазъи экологӣ, ҳамчунин ҳифзи захираҳои обӣ мақоми ҳар як узви ҷомеа низ калидӣ маънидод мегардад.

Дар ин робита, бояд зикр кард, ки моҳи июни соли 2018, пас аз оғози расмии Даҳсолаи мазкур дар шаҳри Нью-Йорк дар рӯзи ҷаҳонии об (22 март), дар шаҳри Душанбе бо иштироки намоёндагони воломақоми давлату ҳукуматҳои кишварҳои аъзои Созмони Милали Муттаҳид созмонҳои байналмилалӣ минтақавӣ ва дигар тарафҳои манфиатдор Конфронси байналмилалии сатҳи баланд оид ба татбиқи “Даҳсолаи байналмилалии амал “Об барои рушди устувор”, 2018-2028” баргузор гардид, ки зимни он доираи васеи масъалаҳои марбут ба захираҳои об мавриди баррасӣ қарор дода шуданд [1, 49].

5. Пешниҳоди навбатии Пешвои миллатро, ки 14 декабри соли 2022 дар иҷдосияи 77-уми Маҷмаи Умумии Созмони Милали Муттаҳид қатъномаи “2025 соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо”, пешниҳод гардида буд, бо иттифоқи оро қабул кард. Ин иқдом бо пуштибонии 153

кишвари узви Созмони Милали Муттаҳид пазируфта шуд. 21 март ҳамчун Рӯзи байналмилалии ҳифзи пиряхҳо, соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо эълон гардид ва дар назди Созмони Милали Муттаҳид Фонди боварии байналмилалӣ барои саҳмгузори ба ҳифзи пиряхҳо таъсис гардида, дар соли 2025 доир намудани Конфронси байналмилалӣ оид ба ҳифзи пиряхҳо дар ш.Душанбе ба нақша гирифта шуд.

Ҳоло бо дарназардошти пазириии гарми ҷомеаи ҷаҳонӣ аз ташаббуси нави Пешвои миллат оид ба эълон гардидани “2025 соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо”, ки дар марҳилаи татбиқи ин амр Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун кишвари ташаббускор бештар аз ҳар вақти дигар мавриди тавачҷуҳ хоҳад буд. Зеро таҳлилгарон ба ин боваранд, ки ташаббуси пурарзиши Пешвои тоҷикони ҷаҳон дар рушди устувор ва мудирияти ҳамгириёнаи захираҳои об, татбиқи лоиҳаву барномаҳои хос, таҳкими ҳамкорӣ ҷиҳати татбиқи ҳадафҳои рушди устувори марбут ба захираҳои об нақши бориз хоҳад гузошт.

Бояд ёдовар шуд, ки ҳанӯз моҳи март соли 2021 зимни нахустин ҷаласаи пешвоёни Эътилофи обу иқлим Пешвои миллат ибраз карда буданд, ки обшавии босуръати пиряхҳо дар баробари зиёдшавии истеъмоли об, ки аз афзоиши аҳоли ва рушди иқтисодӣ вобастагӣ дорад, метавонад ба оқибатҳои манфӣ оварда расонад. Бо дарназардошти ин, Пешвои миллат пешниҳод намуданд, ки ҷиҳати тамаркуз кардан ба масъалаи мазкур дар сатҳи байналмилалӣ соли 2025 Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо ва Рӯзи байналмилалии ҳифзи пиряхҳо муайян гардида, Бунёди махсуси байналмилалии ҳифзи пиряхҳо таъсис дода шавад.

Мояи ифтихор аст, ки дар асоси ин қатънома пешниҳодҳои ироашудаи Пешвои миллат аз ҷониби кишварҳои узви Созмони Милали Муттаҳид дастгирӣ ёфтанд, аз ҷумла:

– Эълон гардидани 21 март ҳамчун Рӯзи байналмилалии ҳифзи пирияхҳо;

– Эълон шудани соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалии ҳифзи пирияхҳо;

– Дар назди Созмони Милали Муттаҳид таъсис додани Фонди боварии байналмилалӣ барои саҳмгузори ба ҳифзи пирияхҳо;

– Дар соли 2025 доир намудани Конфронси байналмилалӣ оид ба ҳифзи пирияхҳо дар шаҳри Душанбе.

Қатъномаи мазкур аҳамияти пирияхҳоро ҳамчун ҷузъи таркибии даври гидрологӣ ва таъсири ҷиддии обшавии босуръати онҳоро ба иқлим, муҳити зист, саломатии инсон ва рушди устувор зикр намудааст. Инчунин дар ин санад таъкид шудааст, ки таъсири гармшавии глобалӣ боиси коҳиши густурдаи креосфера шудааст, ки дар натиҷа устуворӣ дар минтақаҳои баландкӯҳҳо кам шуда, миқдору мавсими маҷрои об ва захираҳои обро дар ҳавзаҳои дарёҳои барфу пирияхдор тағйир додааст. Ин омил ба паст шудани маҳсулоти маҳаллии кишоварзӣ, афзоиш ёфтани норасоии об ва баланд шудани сатҳи миёнаи баҳрӣ таъсир расонида истодааст.

Дар ҷаҳони муосир яке аз масъалаҳои муҳим ин ҳифзи муҳити зист ба ҳисоб меравад, зеро он шарт ва заминаи асосии таъминкунандаи ҳаёти наслҳои ояндаи инсониятро ташкил медиҳад. Вобаста ба ин дар фазои муносибатҳои экологӣ тамоми мушкилоти мавҷуда ба самтҳои алоҳида таснифбандӣ гардидаанд. Миёни мушкилот ва муаммоҳои экологии

замони муосир масъалаи обшавии пиряхҳо, ки ҳамчун захираи бунёдии оби ошомидани тоза баромад менамояд, ба мушкилоти рақами якуми ҷомеаи башарӣ табдил ёфтааст.

Тағйирёбии ҷаҳонии иқлим, сол то сол гармтар шудани ҳаво аз мушкилоти ҷиддии экологиест, ки тайи чанд даҳсолаи охир ҷомеаи ҷаҳониро ба ташвиш ва мушкилоти ҷиддӣ рӯ ба рӯ кардааст. Оқибати ин тағйирёбӣ ба захираҳои оби Осиёи Марказӣ таъсиррасон буда, аллакай аз худ дарак дода истодааст.

Вобаста ба масъалаи об метавон қайд кард, ки об дар ҷаҳон, махсусан дар Осиёи Марказӣ неъматӣ бебаҳо, муҳимтарин унсури миллий ва амнияти минтақавист [5, 153]. Он дар баробари неъматӣ истеъмолии зарурии ҳаётӣ будан, асосан дар хоҷагии халқ бо мақсади обёрии замин ва тавлиди энергия истифода бурда мешавад. Ҳоло муайян карда шудааст, ки зиёда аз 90 фоизи оби ҳавзаи Баҳри Арал дар обёрии кишоварзӣ сарф мегардад. Бо афзоиши аҳоли ва беш аз пеш расидани кишварҳои минтақа ба шукуфоии иқтисодӣ талабот ба об торафт зиёд мешавад. Дар шаст соли охир шумораи аҳоли дар минтақа аз 20 миллион ба 65 миллион нафар ва талабот ба истеъмоли солони об аз 60 км³ ба 110 км³ расида, мувофиқи пешгӯиҳои илмӣ, ин талабот то соли 2030 боз то 20 фоиз афзоиш хоҳад ёфт. Вобаста ба тағйирёбии иқлим ва ба таври бегона гарм шудани ҳавою обшавии аз меъёр зиёди пиряхҳо масъалаи таъминоти минтақа бо обро дар солҳои наздик боз ҳам печидатар хоҳад кард.

Аз ин рӯ, масъалаи муносибати оқилонаю сарфакорона ба об ҳамчун неъматӣ бебаҳо ва бо чизе ивазнашавандаи табиат Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзҳои аввали соҳибистиқлолӣ диққати ҷиддӣ зоҳир

менамояд. Ҷумҳурии Тоҷикистон тайи 20 соли охир ташаббускори фаъоли масъалаҳои марбут ба об дар сатҳи ҷаҳонӣ маҳсуб мешавад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи пирияхҳо ва захираҳои оби бо Пешвои миллат яке аз ҷойгоҳи калидиро дар меҳвари сиёсати умумиҷаҳонӣ касб намудааст.

Ҳамзамон Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз асосгуздорон ва узви фаъоли Фонди байналмилалӣ наҷоти Арал, Комиссияи байнидавлатӣ оид ба рушди устувор ва Комиссияи байнидавлатии ҳамоҳангсозии ҳоҷагии оби Осиёи Марказӣ аст. Аз ин лиҳоз, ҷумҳурии мо бо дарназардошти манфиатҳои кишварҳои наздизоҳилӣ бояд аз захираҳои оби дар ихтиёрдоштааш оқилона истифода намояд.

Манбаи ин оби фаровон дар навбати аввал, агар бориши зиёди барфу борон дар минтақаҳои баландкӯҳ бошад, аз сӯйи дигар, пирияхҳост, ки дар натиҷаи пайиҳам боридаи барф ва аз сардии ҳаво ба зудӣ об нашудани онҳо дар ин минтақаҳо қомат афрохтаанд. Барфҳои доимӣ дар фарозҳои бузург зери таъсири вазни худ ғафс шуда, тадричан ба яхи фирновии (кӯҳнаи) донақдор ва пас аз гузашти муддате боз ҳам ғафстар гардида, ба яхи шаффофи пурчило табдил меёбанд.

Қариб нисфи ҳамаи қитъаҳои пирияхии Осиёи Миёна дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баландии 3500-5300 метр аз сатҳи баҳр воқеъ гардидаанд.

Албатта, ин пазирай ба сифати кишвари ташаббускор асосҳои худро дошта, дар ин замина то ба имрӯз дар аксари паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои экологӣ ва ҳалли мушкилоти соҳа дар сатҳи минтақа ва ҷаҳон зикри худро ёфтаанд.

Алалхусус, дар меҳвари паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон асосан масъалаҳои тағйирёбии иқлим, норасоии оби нӯшокӣ, обшавии пирияхҳо ва таъмини аманияти экологии инсоният қарор гирифтааст.

Дар ҳамин раванд соли 2008 дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин таъкид гардида буд: «Дар шароити тақвият ёфтани раванди гармшавии ҷаҳонии иқлим масъалаи аз меъёр зиёд об шудани пирияху қабатҳои барфи минтақаҳои ташаккули захираҳои об боиси нигаронии шадид мебошад» [2].

Дар мавриди зикршуда ҳолати таъсири нобасомони гармшавии иқлимро нисбат ба пирияхҳо мушоҳида карда метавонем, ки дар ҳолати чораҷӯӣ накардан аз ҷониби мамлакати алоҳида ва ё дар якҷоягӣ давлатҳои минтақа ва ҷаҳон метавонад ба оқибатҳои ногувори табиӣ оварда расонад. Дар баробари ин, обшавии пирияхҳо барои нигоҳдории муътадили обанборҳои сунъӣ сохташуда, неругоҳҳои барқию обӣ, киштзорҳо, ҷойҳои аҳолинишин метавонад таҳдиди бевосита дошта бошад, зеро аз меъёри муқаррарӣ зиёд шудани об дар гардиш метавонад ба ин оқибатҳои ишорагардида оварда расонад.

Дар баробари ин, дар Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ аз 21 декабри соли 2021 таъкид ба амал оварда шудааст, ки “таيي чанд даҳсолаи охир тақрибан сеяки ҳаҷми умумии пирияхҳои кишвари мо, ки зиёда аз 60 фоизи захираҳои оби минтақои Осиёи Марказӣ аз онҳо ташаккул меёбад, аз байн рафтааст. Дар ин замина, кишвари мо бо мақсади эълон намудани соли 2025 ҳамчун Соли байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо, мушаххас намудани Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пирияхҳо ва таъсиси Бунёди байналмилалӣ ҳифзи пирияхҳо якҷо бо шарикони

байналмилалии худ саъй карда истодааст. Вобаста ба тағйирёбии иқлим, баландшавии бесобиқаи ҳарорати миёнаи кураи Замин ва пайомадҳои манфии он барои ҳаёти инсон, олами ҳайвоноту наботот ва пиряхҳои кишвар зарур аст, ки олимони мо омӯзиш, таҳқиқ ва мониторинги доимиро дар ин самтҳо ба роҳ монда, роҳу усулҳои мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлимро яқҳо бо олимони минтақа ва ҷаҳон коркард ва амалӣ намоянд” [3].

Аз ин рӯ, масоили вобаста ба мушкилоти тағйирёбии иқлим, норасоии оби нӯшокӣ, обшавии пиряхҳо ва таъмини амнияти экологии инсоният дар меҳвари ташаббусҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор гирифтааст.

Вобаста ба ин, Пешвои миллат чунин ибраз менамоянд: “...тағйирёбии глобалии иқлим ба сифати яке аз мушкилоти муосир, пеш аз ҳама, ба ҳолати пиряхҳо, захираҳои барф ва об таъсири манфӣ мерасонад. Ман оид ба ин масъала аз минбарҳои созмонҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ борҳо таъкид карда будам. Ҷомеаи ҷаҳонӣ хуб дарк мекунад, ки коҳиш ва харобшавии минбаъдаи манбаъҳои обҳои ошомиданӣ дар сайёра метавонад аҳли башарро ба фалокатҳои зиёди ҷонӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дучор намояд. Аз ин лиҳоз, ба ҷомеаи ҷаҳонӣ лозим меояд, ки барои ҳалли ин масоили экологӣ ҳарчи зудтар чораҳои зурурии муштаракро таҳия ва татбиқ намояд” [4].

Пешвои миллат 3 март соли 2021 дар мулоқоти якуми Панели сатҳи баланд оид ба масъалаҳои об ва иқлим пиряхҳоро захираи асосии оби соф арзёбӣ карда, изҳор доштанд, ки обшавии босуръати онҳо дар баробари зиёдшавии истеъмоли об, ки бо афзоиши аҳоли ва рушди иқтисодӣ вобастагӣ дорад, метавонад ба оқибатҳои бағоят манфӣ оварда

расонад. Пешвои миллат сабаби асосии тағйирёбии иқлимро дар обшавии босуръати пиряхҳо дар натиҷаи гармшавии ҷаҳонӣ маънидод карданд.

Дар ин робита Пешвои миллат пешниҳод карданд, ки соли 2025-ум Соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо эълон гардида, санаи Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи пиряхҳо муайян карда шавад. Пешниҳоди дигари ҷониби Тоҷикистон таъсис додани Бунёди махсуси байналмилалии ҳифзи пиряхҳо буд.

Аз ин лиҳоз, ба назари мо, чунин ташаббус ва иқдоми Пешвои миллат, ҷиҳати ҳифзи манфиатҳои миллӣ ва рушди устувори кишвар дар солҳои дигар мусоидат карда, бар замми ин барои тақвияту вусъати ҳамкориҳои мутақобилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо якқатор созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ ва минтақавӣ, ба мисли Созмони Милали Муттаҳид ва муассисаву ниҳодҳои он заминаи манфиатовар мегузорад.

Пешвои миллат дар суҳанронии худ дар ҳошияи “Иҷлосияи бисту ҳафтуми Конфронси ҷонибҳои Конвенсияи қолабии Созмони Милали Муттаҳид оид ба тағйирёбии иқлим (КОП-27)”, чунин иброз намуда буданд: «Мо дар доираи талошҳои барои омодагӣ ба Конфронси оби Созмони Милали Муттаҳид, ки моҳи март соли 2023 таҳти раёсати Тоҷикистону Нидерланд баргузор мегардад, ҳамбастагии обу иқлимро ба ҳайси яке аз мавзӯҳои асосии Конфронс пешниҳод намудаем. Мо, ҳамчунин, дар Конфронси дуюми Душанбе оид ба Даҳсолаи об тарҳи Рӯзномаи амал дар соҳаи обро, ки бояд уҳдадориву амалхоро дар чорҷӯби Конфронси соли оянда ба ҳам оварад, манзур намудем. Итминон дорам, ки кишварҳои аъзои Созмони Милали Муттаҳид ва ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор тавассути иштироки фаъол, гирифтани

ухдадорӣ ва суръатбахшии амалҳо дар татбиқи ин масъулияти бузург моро дастгирӣ хоҳанд кард» [10]..

Ҳамчунин дар суҳанрони хеш Пешвои миллат таъкид намуданд, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон бо 93 фоизи ҳудуди кӯҳсораш дар баробари тағйирёбии иқлим хеле осебпазир мебошад. Таъкид низ гардид, ки ҳиссаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳаҷми партовҳои газҳои гулхонаӣ хеле ночиз аст ва дар ин радабандӣ дар ҷойи 130-ум қарор дорад, яъне аз рӯйи андозаи пасти чунин партовҳо мавқеи пешсафро ишғол менамояд. Зиёда аз 98 фоизи нерӯи барқ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби захираҳои барқароршаванда, яъне “энергияи сабз”, бахусус гидроэнергетика ба даст меояд ва аз рӯйи ин нишондиҳанда дар ҷаҳон дар мақоми шашум қарор дорад.

Қобили зикр аст, ки дар ҷаҳорҷӯби пешниҳодҳои болозикри ҷониби Тоҷикистон дар соли 2025 дастгирӣ ёфтани баргузори Конфронси байналмилалӣ оид ба ҳифзи пирияхҳо дар шаҳри Душанбе – пойтахти кишвари азизи мо аз ҷониби аксари кишварҳои ҷаҳон бозгӯйи давлати пешоҳанг ва бунёдгузори ташаббусҳои созандаву фарогир будани Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Воқеан, баргузори конфронси мазкур метавонад барои муколамаи сатҳи байналмилалӣ илмӣ, ҳуқуқӣ, сиёсӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ роҷеъ ба ҳалли масъалаҳои бартарафсозии хатарҳои обшавии пирияхҳо ва таъминоти аҳолии сайёра бо об замина фароҳам созад.

Бо дарназардошти ин, аз ҷониби Созмони Милали Муттаҳид ташаббуси Ҷумҳурии Тоҷикистон яқдилона пазируфта шуд, ки ҳолати мазкур некбинона ва ояндасоз будани сиёсати экологии Ҳукумати мамлакат, хосатан Пешвои муаззами миллатро ифода менамояд.

Дар баробари ин, чиҳати амалисозии ҳадафҳои милливу байналмилалӣ ва мақсаднок гузаронидани Конфронси болозикр вазорату идораҳо, ташкилоту муассиса, ниҳодҳои давлатӣ ва ташкилоти байналмилаливу ҷамъиятии дар ҳудуди кишвар фаъолияткунандаро зарур аст, ки мушкилот, масъалаҳо, мавзӯҳо ва таҳқиқоти илмиву амалии марбут ба ҳифзи прияхҳоро коркард намуда, чиҳати чораандешии дарозмуҳлат дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва байналмилалӣ барои баррасӣ дар ҳамоиши мазкур пешниҳод созанд.

Тағйирёбии иқлим дар сайёра масъалаи танҳо як кишвар нест. Ин офати сустҳаракаткунанда аст ва оқибат ба ҳама кишварҳо таъсири манфӣ мерасонад. Роҳҳои ҳалли он ба ҳукумати ҳамаи кишварҳо дахл мекунад. Пешгирии тағйирёбии иқлим ва обшавии пирияхҳо ба инсоният вобастагии зич дорад ва итминон дорем, ки бо пешниҳодҳои ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон кишварҳои олам тадбирҳои заруриро барои нигоҳ доштани пирияхҳо ва тағйирёбии иқлим сари вақт амалӣ месозанд.

Ташаббусҳои байналмилалии Пешвои миллат аз он дарак медиҳад, ки чунин ташаббусҳо на танҳо дар рушди иқтисодиву иҷтимоии давлатҳо балки чиҳати ҳифзи пирияхҳо ва истифодаи захираҳои обӣ, инчунин, роҳандозӣ гардидани ислоҳоти дурусти муҳофизати пирияхҳо нақши муҳиму созанда ва бунёдӣ доранд. Зеро дар заминаи ташаббусҳои байналмилалии Пешвои миллат дар баробари пешрафти соҳаҳои ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ вазъи ҷомеа низ тағйир ёфта, барои ба танзим даровардани муносибатҳои муҳими ҳифзи пирияхҳо зарурати қабули санадҳои нав ва ё ворид намудани тағйиру иловаҳо ба санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда пеш омаданд.

Дар чунин дунёи пурталотум сиёсати хориҷии мустақил ва озод, ки тавассути Пешвои миллат роҳандозӣ ва ҳидоят мешавад, ба Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон медиҳад, ки бо чанд маркази муҳимми қудрат ва бозингарони асосии ҷаҳон ва минтақа муносибати ботавозун ва баробар дошта бошад.

Умумияти ҳадафу вазифаҳое, ки дар назди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд, зарурати рушду таҳкими муносибатҳои байниҳамдигарии онҳоро бар пояи дӯстӣ, эътимод ва ҳамкориҳои судманд, аз ҷумла дар арсаи тиҷорату иқтисод, сармоягузорӣ ва иҷтимоӣ таъкид менамоянд. Бо така ба ин усул мо метавонем ҳамкориро дар соҳаи амният низ густариш бахшида, ҳамроҳ бар зидди таҳдиду хатарҳои ҷаҳонии муосир дар минтақа муқовимат ва истодагарӣ намоем.

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар ҷаҳон чун кишвари ташаббускор дар ҳалли масоили ҷаҳонӣ ва таъсиргузор дар танзими равандҳои сиёсии минтақа мешиносанд. Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арсаи ҷаҳон қадамҳои устувор гузошта, бо пешбурди сиёсати мантиқӣ ва пешниҳодҳои созандаш нуфуз ва мавқеи худро мустаҳкам нигоҳ медорад. Ҷомеаи ҷаҳонӣ ба ташаббусҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва саҳми он барои ҳалли ҷанҷолиҳои ҷаҳонӣ эътимод дорад [11, 436].

Ба таъкиди Пешвои миллат, пирияхҳо – манбаи асосии оби тоза мебошанд. Обшавии босуръати пирияхҳо ва ҳамчунин афзоиши масрафи об вобаста ба афзоиши аҳоли ва рушди иқтисодӣ ба ҳаёт ва неқӯаҳволии садҳо миллион нафар одамон таҳдид мекунад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дастрасӣ ба ҳадафҳои ҳамоҳангшудаи ҷомеаи байналмилалӣ дар ростои тағйири иқлим ва ҳифзи пирияхҳо бо дарназардошти имкониятҳои молиявӣ иқтисодии худ ва дастгирии

ҷомеаи ҷаҳонӣ минбаъд низ саҳми худро дар самти кам кардани оқибатҳои манфии тағйирёбии иқлим хоҳад гузошт.

Ҳамин тариқ метавон хулоса кард, ки сиёсати муваффақ ва ташаббусҳои ояндасози Пешвои миллат боис гардид, ки оламиён Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳамчун кишвари мустақил эътироф намоянду тоҷиконро ба ҳайси мардуми дорандаи таърихи куҳан, сулҳпарвар, башардӯст ва бунёдкор шиносанд. Ба ақидаи коршиноси тоҷик Р.Ҷ. Ҳайдаров ташаббусҳои ҷаҳонии Пешвои миллати тоҷикон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон барои ташаккули имидҷ\симои мусбати байналмилалии Тоҷикистон дар арсаи байналмилалӣ мусоидат намуд: “Нақши калидиро дар ташаккули симои мусбати байналмилалии Тоҷикистон дар шароити ҷаҳонишавии дунё маҳз ташаббусҳои Сарвари мамлакат, ки марбут ба об аст, иҷро кардаанд” [14, 141].

Махсусан, силсилаи ташаббусҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бобати ҳалли мушкилоти об дар ҷаҳон, ки дар сатҳи байналмилалӣ ҳамчун “Раванди оби Душанбе” пазируфта шудааст, кишвари моро дар арсаи ҷаҳонӣ ба таври хос муаррифӣ кардааст. Ҳоло иқдоми панҷуми Ҷумҳурии Тоҷикистон – “2025 соли байналмилалии ҳифзи пиряхҳо” дар сатҳи милливу минтақавӣ ва ҷаҳонӣ амалӣ хоҳад шуд. Дар ин ҳошия, масъалаи тағйирёбии ҷаҳониини иқлим ва зарурати талошҳои муштарак барои рафъи оқибатҳои он ҳамчун мушкилоти ҷиддии замони муосир мавриди тавачҷуҳи Пешвои миллат қарор гирифтааст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки ташаббусҳои Пешвои муаззами миллат саривақтӣ буда, аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ хуб пазируфта шуда, дар сатҳи байналмилалӣ пайравӣ ва татбиқ гардида истодаанд.

РҶӢХАТИ АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

1. Мактаби давлатдории Эмомалӣ Раҳмон: масъалаҳо ташаккул ва рушд. Ҷилди 11. – Душанбе: “Фасли-4” 2021. – 424 с.
2. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 25.04.2008 URL:<http://www.prezident.tj/node/195> (санаи мурочиат 21.12.2022)
3. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» 21.12.2021 URL: <http://www.prezident.tj/node/27417> (санаи мурочиат 21.12.2022)
4. Паёми шодбошии Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон 15.12.2022 URL: <http://www.prezident.tj/node/29795> (санаи мурочиат 21.12.2022)
5. Раҳмонзода А.Ш. Муносибатҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар марҳилаи муосир. Монография / А.Ш. Раҳмонзода. – Душанбе, 2022. – 172 с.
6. Раҳмонзода А.Ш. Стратегияи оид ба об ва масъалаҳои об ҳамчун омилҳои ташаккули ҳувияти энергетикӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон / А.Ш. Раҳмонзода // Маводи Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявии «Об чун омилҳои амният ва ҳамкорӣ дар кишварҳои ИДМ» бахшида ба оғози ташаббуси глобалии Тоҷикистон “Даҳсолаи байналмилалии амал-об барои рушди устувор дар солҳои 2018–2028”. –Душанбе, муассисаи нашриявии “Дониш”-и АИ ҶТ, 2018. –С. 14–20. (дар ҳаммуаллифӣ)
7. Раҳмонзода А.Ш. Пешвои миллат – ташаббускор дар ҳалли мушкилоти ҷаҳон муосир (масъалаи об) / А.Ш. Раҳмонзода Маводҳои конференсияи байналмилалии илмӣ-амалӣ бахшида ба 30 солагии

Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон, 5-6 октябри соли 2021, н. Данғара 552. Саҳ 465-471.

8. Раҳмонзода А.Ш. Саҳми Пешвои миллат дар пешбурди сиёсати обӣ дар ҷаҳони муосир. Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявии “Президент-кафили рушди устувори иқтисодӣ ва зиндагии шоистаи мардум”, 13-14 ноябри соли 2021. Нашриёти “Ношир”. –Хучанд, 2022. Саҳ 230-237.

9. Сарвари давлат, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон дар бораи масъалаҳои мубрам ва ибтикороти сиёсати хориҷии Ҷумҳурии тоҷикистон / мурағиб ва муаллифи пешгуфтор З.Ш. Сайидзода. – Душанбе: ҶДММ “Контраст”, 2018. – 422 с.

10. Суханронӣ дар иҷлосияи бисту ҳафтуми Конфронси ҷонибҳои Конвенсияи қолабии СММ оид ба тағйирёбии иқлим (КОП-27) URL:<http://www.prezident.tj/node/29562> (санаи муроҷиат 21.12.2022)

11. Эмомалӣ Раҳмон. Уфуқҳои Истиқлол. – Душанбе: “Ганҷ-нашриёт”, 2018. – 436 с.

12. Эмомалӣ Раҳмон – Пешвои миллат. Душанбе, - “Маориф”, 2016. – 414 с.

13. Ҳайдаров Р.Ҷ. Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон ва саҳми ӯ дар таҳкими рӯкҳои давлати миллӣ// Аҳбори Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови АМИТ.-№4.-2023.- С.76-81

14. Хайдаров Р.Дж. Президент Республики Таджикистан Эмомали Рахмон и его роль в формировании международного имиджа государства//Евразийский юридический журнал. -2021. -№ 7 (158).- С. 140-142.

СИЁСАТИ МУВАФФАҚ ВА ТАШАББУСҲОИ ОЯНДАСОЗИ ПЕШВОИ МИЛЛАТ – ОМИЛИ ПАЙВАНДГАРИ ТОҶИКИСТОН БО ҶАҲОНИ МУОСИР

Дар мақола сиёсати муваффақ ва ташаббусҳои ояндасози Пешвои миллат ҳамчун омили пайвандгари Тоҷикистон бо ҷаҳони муосир мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Пешвои миллат дар баробари инкишоф ва рушд додани давлати тоҷикон инчунин, дар ҳалли масъалаҳои ҷаҳонӣ ташаббусҳои бузургеро роҳандозӣ намудаанд, ки мавриди пазириии ҷомеаи ҷаҳонӣ гардидааст.

Таъкид мешавад, ки ташаббусҳо дар соҳаи об, ҳифзи пирияхҳо, пеш аз ҳама, ба таҳкими ҳамкорӣ ва танзими муносибатҳо дар ин соҳаи ҳаётан муҳим нигаронида шуда, мавзӯи обро аз ҷаҳорҷӯбаи фаҳмиши классикӣ ва кӯҳнашудаи он раҳо карда, назари навро дар истифодаи захираҳои оби минтақа талқин менамоянд, ҳадафи истифодаи таҷрибаи пешрафтаи яқдигар ва ҷаҳонро дар ҳалли масъалаҳои баҳсноку низоъангез, аз ҷумла, идоракунии захираҳои оби дарёҳои фаромарзӣ пайгирӣ мекунанд.

Ташаббусҳои созандаи Пешвои миллат фаромиллӣ буда, ба беҳбуди зиндагию рӯзгори на танҳо мардуми Ҷумҳурии Тоҷикистон, балки мардуми минтақа ва ҷаҳон нигаронида шудаанд.

Калидвожаҳо: Тоҷикистон, Пешвои миллат, ҷомеаи ҷаҳон, муносибатҳои байналмилалӣ, сиёсати хориҷӣ, ташаббусҳо, СММ, сиёсати муваффақ, масоили об, ҳамгирӣ, мушкилот.

УСПЕШНАЯ ПОЛИТИКА И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ ЛИДЕРА НАЦИИ – ФАКТОР СВЯЗЫВАЮЩИЙ ТАДЖИКИСТАН С СОВРЕМЕННЫМ МИРОМ

В статье анализируется успешная политика и перспективные инициативы Лидера Нации как фактор, связывающий Таджикистан с современным миром. Наряду с развитием и развитием таджикского государства, Лидер нации также выступил с большими инициативами в решении глобальных вопросов, которые были встречены мировым сообществом с одобрением.

Подчеркивается, что инициативы в водной сфере, защита ручьев, в первую очередь, направлены на укрепление сотрудничества и регулирование отношений в этой жизненно важной сфере, освобождение водной тематики от рамок ее классического и устаревшего понимания, поощрение нового взгляда на использование водных ресурсов региона, целью которых является использование друг друга и передового мирового опыта в решении спорных вопросов, в том числе в области управления водными ресурсами трансграничных рек.

Конструктивные инициативы Лидера Нации носят транснациональный характер и направлены на улучшение жизни и благосостояния не только народа Республики Таджикистан, но и народов региона и мира.

Ключевые слова: Таджикистан, Лидер нации, мировое сообщество, международные отношения, внешняя политика, инициативы, ООН, внешняя политика, водные вопросы, интеграция, проблемы.

SUCCESSFUL POLICY AND PROMISING INITIATIVES OF THE LEADER OF THE NATION IS A FACTOR LINKING TAJIKISTAN WITH THE MODERN WORLD

The article analyzes the successful policy and promising initiatives of the Leader of the Nation as a factor connecting Tajikistan with the modern world. Along with the development of the Tajik state, the Leader of the Nation also came up with great initiatives in solving global issues, which were met with approval by the world community.

It is emphasized that initiatives in the water sector, protection of streams, first of all, are aimed at strengthening cooperation and regulating relations in this vital area, freeing the water subject from the framework of its classical and outdated understanding, encouraging a new look at the use of water resources in the region, the purpose of which is the use of each other and the best world experience in resolving controversial issues, including in the field of water management of transboundary rivers.

The constructive initiatives of the Leader of the Nation are transnational in nature and are aimed at improving the life and well-being of not only the people of the Republic of Tajikistan, but also the peoples of the region and the world.

Key words: Tajikistan, Leader of the Nation, world community, international relations, foreign policy, initiatives, UN, foreign policy, water issues, integration, problems.

Маълумот дар бораи муаллиф: Раҳмонзода Азимҷон Шералӣ - Институти омӯзиши масъалаҳои давлатҳои Осиё ва Аврупои Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, номзади илми таърих, муовини директор

оид ба илм ва таълим. Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиебони Рӯдакӣ, 33. Телефон: 900-18-00-38. E-mail: raxmonzoda92@bk.ru

Сведение об авторе: Рахмонзода Азимджон Шерали – Институт изучения проблем стран Азии и Европы Национальной Академии наук Таджикистана, кандидат исторических наук, заместитель директора по науке и образованию. Адрес: 734025, Республика Таджикистан, г. Душанбе, проспект Рудаки, 33. Телефон: 900-18-00-38. E-mail: raxmonzoda92@bk.ru

Information about the author: Rahmonzoda Azimjon Sherali - Institute for the Study of Asian and European Countries of the National Academy of Sciences of Tajikistan, Candidate of Historical Sciences, Deputy Director for Science and Education. Address: 734025, Republic of Tajikistan, Dushanbe, Rudaki Avenue, 33. Phone: 900-18-00-38. E-mail: raxmonzoda92@bk.ru